

znašajo za 1879. leto 3274 gold. 83 kr., za leto 1880. pa 3332 gold. 80 kr. Pri zadnjih stroških so všteti izdatki za jesenske nasade, razen tega pa se je od teh 3332 gold. porabilo 720 gold. za zidanje magacina, ki je ob enem hišica za stražnika. Rastline za pogozdovanje Krasa se izrejajo v centralni semenski drevesnici pod Rožnikom, ki je zdaj razširjena na 290 hektara, 5 oral, 85 štirjaških sežnjev.

Izkaz o rastlinah v tej drevesnici kaže, da je bilo jeseni 1880. leta listnatih drevesc 844.400, hojevih 3 milijone in 341.000 in sadnih 241.800, skup 4 milijone in 428.200 rastlin, ki so se izredile od setve 80 kil macesnovega, 40 kil belo-borovega, 100 kil črno-borovega, 80 kil smrekovega, 200 kil akacijnega, 50 kil javorovega, 50 kil jesenovega in 122 kil semena raznih družih gozdnih in sadnih dreves. Skupni letni stroški za vzdrževanje semenske drevesnice s plačilom za stalnega delavca vred, ki je bil ob enem nadzorovatelj semenski drevesnici, znašali so za 1879. leto 1500 gld. in za 1880. leto 1600 gold., tako, da stane izreja 1000 drevesc blizo 60 kr. Vsako leto pa se izredí ne le toliko drevesc, kolikor jih treba za pogozdovanje Krasa, ampak še razdeli se jih mnogo naprednim občinam in privatnim osobam. V slednjih dveh letih se je tako močno povpraševalo po sadičih, da se bode moglo mnogim prosilcem na deželi še le v bodoči pomladi vstreči.

Med občinami so se pri pogozdovanju osobito marljive skazale občine Vipava, Postojna in Bistrica, katerim gre zato javna pohvala. Konečno omenja g. Goll, da prebivalstvo sprevidi veliko korist pogozdovanja in da je tedaj upati, da se bode prijemalo z vedno večim veseljem tega dela. V minolih 10 letih se je mnogo obrnilo na bolje.

Gospodarske novice.

Stan letine v Avstriji 1. dne oktobra.

Po poročilu c. kr. ministerstva kmetijstva je bilo vreme v drugi polovici meseca septembra — razen v Dalmaciji — večidel hladno in deževno. V nekaterih deželah, kakor v Bukovini, na Salcburškem in Tirolskem so imeli uže sneg v različnih krajih po ravninah, po hribih so bile pa mnogokrat nevihte s točo. To mrzlo vreme zabranjevalo je do sedaj v nekaterih planinskih krajih v Bukovini in spodnji Avstriji žetev ovsa. Koroza v mnogih krajih še potrebuje nekaj časa, da bode popolno dozorela. (Žalostno sedanje vreme za to!) Dobra letina bila je ali se pričakuje na spodnjem Štajarskem in Dolenjskem, srednja v spodnji Avstriji, zelo slaba v Dalmaciji; po družih deželah srednja ali pa slaba. — Proso je v Dalmaciji prav slabo. — Ajda je prej prav dobro kazala, po mrazu je pa zelo trpela, vreme sedanjega meseca bo prav zelo pokazilo letino. — Krompir so v Dalmaciji uže spravili domú, drugod ga še spravljajo. Pridelek je zelo slab v Dalmaciji, na Šlezkem je prav dober, v Bukovini in na Koroškem sreden. Po drugih deželah je pridelek deloma sreden, deloma dober, le v mnogo deželah gnije, kakor na Českem, Koroškem in na Kranjskem; — na Šlezkem, gornjem Avstrijskem, spodnjem Štajarskem in gornjem Tirolskem pa ni gnijl dosedaj. — Sladkorna pesa se je še le pričela z njive spravljati. Pridelek bode dobro sreden. — Repa na Kranjskem večidel dobro stoji, isto tako tudi zelje. — Otava še sedaj ni povsod pokošena. Košnja je bila dosedaj le na Goriškem dobra; povsod drugod pa, kar se tiče množine in kakovosti, le srednja ali celo slaba. — Detelja obeta obilo pridelka. — Trgatev se je uže pričela v južnejših deželah; v Dalmaciji in na Kranjskem je uže

popolnem končana; na spodnjem Avstrijskem se je tudi ravnokar pričela. Dalmacija in Gorica imate velik pridelek sèm ter tje celó izvrstnega grozdja; južno Tirolsko ima tudi dobro letino, grozdje je pa le srednje. Na spodnjem Avstrijskem, Štajarskem in Kranjskem je, kar se tiče množine, dober pridelek; dobroto grozdja pa kazi sedanje vreme. — S pridelkom sadja so na spodnjem Avstrijskem, Štajarskem, severnem Tirolskem in Českem zadovoljni; na južnem Tirolskem je pa le malo sadja. — Setev ozimine se je zavoljo neugodnega vremena povsod zakasnila.

Od srbske vlade

je neka angleško-amerikanska družba dovoljenje dobila, zaklane in pripravljene prešiče izvažati. Nova konkurenca naši avstrijsko-ogerski živinoreji!

Trtna uš na Ogerskem

se čedalje bolj razširja; našli so jo zadnji čas tudi v nogradih občine Jabuka v torontski županiji.

Mednarodna skupščina o zadevah trtne uši v Brnu v Švajci

se je pričela 3. dan t. m. Tej skupščini je predsedoval prvosednik švajcarske trgovsko-kmetijske zbornice gosp. Ruchonnet, in zastopane so v njej bile Francoska, Nemčija in Avstrija; Italija se je odpovedala. Ko izvemo sklepe te skupščine, jih naznanimo tudi v „Novicah“.

Obrtniška novica.

O izvažanju avstrijskega piva v vnanje dežele

piše „Berl. Tagbl.“ iz Indije. Dunajsko pivo (Dreherjeve in pa Lizinske pivarne) je prejšnji čas najbolj slovelo, zdaj pa je veliko manj kupčije ž njim, pravijo, zato, ker ni več tako dobro kakor prejšnji čas. Zdaj kraljuje berolinski „Tivolibier“, le nekaj malega gre v vnanje dežele Pelzenskega, Graškega in Ljubljanskega (Kozlerjevega). Pelzensko pivo hvalijo, pa jim je predrago. — O tem poročilu piše „Wien. landw. Zeitg.“, da je „Berl. Tagbl.“ pozabil povedati, od kod je to poročilo vzel? — menda ga je dobil v pivarni „Tivoli“ v Berlinu?

Národno-gospodarske stvari.

Zoper cigane in za cigane.

„Novice“ so uže večkrat govorile o nadlogah, katere posebno kmetje po deželi trpijo po ciganih, in so povdarjale potrebo, da bi vlada po kaki postavi zabranila deželam to veliko nadlogo kmetijstva. Naj povedó danes, kaj tudi dunajska „Landw. Zeitg.“ o tej zadevi piše:

Prva sramota za sedanji vek je to, da se še zdaj, ko se svet tako rad z napredkom in omiko baha, kladijo po svetu družine, brez omike, ki tudi brez vsega dela živé, in to so cigani. Ta rod je hud davek, pa le za kmeta, za meščana ne, ker mest se cigani ogibajo. Davkar se prikazuje v ciganih v čveterih podobah: berač, prerokovalec, konjski barantač in tat.

Cigan berač je pač silno nadležen, pa vendar ne še tako nevaren, ker tudi veliko ne dobi; vendar je tudi ne mala nadloga in s svojim vedenjem pohujšljiv posebno za mladino, ker sramožljivosti niti po imenu ne pozna. (Pri nas je razen tega še nekaj strah za male otroke, katerih se je marsikateri uže tako vstrašil uma-

zanega in razcapanega cigana ali ciganke, da mu je to na zdravji škodovalo.)

Cigan barantač s konji je uže nevarnejši, ker špekulira na mošnjo kmetičevo. Vestí nima nobene, razen tega je pa tudi prav konjederec in živalsk trinog. Kupi kje kako kljuso, potem jo žene daleč proč, predno jo postavi na somenj, jo „odebeli“ z mišico (arsenikom), da se debela vidi, ali pa jo priveže na kol pa jo tepe, kolikor more, vsa druhal pa upije, da uboga žival strahu skače; na somnji potem teče, da se je z bičem le pritakneš, in kupec misli, Bog ve, kako živahno ali debelo žival je kupil, pa le prekmalu spozná, kako grdo je bil ogoljufan.

S prerokovanjem ali vedeževanjem se pečajo večidel le ciganke in navadno jim gre zopet le ženski spol na limanice. Celim narodom ali deželam ta sleparija pač res ni nevarna, vendar v družinskem življenju take babure storé marsikaj hudega, prinesó v marsikako družino kolikor toliko nesreče, sreče nikoli. Davek, ki ga za to jemljó, ne tišči naroda, pač pa posamezne rodovine in lahkoverno ženstvo; možki rod jim ne gre tako lahko na limanice.

Najhuji davek kmetu pa je cigan tat. Nobena stvar ni varna pred njim, on krade vse, kar more, posebno perutnino, perilo, ki se zunaj suši, poljske pridelke v hiši in na polji, sadje, razen tega pa drva v hosti, s katerimi si kuha in za gorkoto kuri. To uganja tem lažje, ker se ga kmet resno lotiti prav ne upa — boječ se, da bi mu ne zažgal ali „zacopral“, ker po nekaterih krajih pripisujejo ciganom še zdaj neko čarovniško moč. Večkrat se tudi prigodi, da ciganska družba storí kako večo tatvino, če se za to ugodna prilika najde (kar se je predlanskim na Dolenjskem res pripetilo).

Preteklo stoletje so uže poskušali, ta iz Indije izgnani rod trdno naseliti in navaditi na tukajšnje šege. Nekaj se je to posrečilo na Sedmograškem, v Alzaciji in med Magjari, kjer živi več ciganov naseljenih, ki se pečajo večidel s kotlovinstvom in kleparstvom. Cesar Jožef II. je to poskusil na Ogerskem, odkazavši ciganom selišča. Pa čez zimo so ostali v kočah, brž pa, ko so se zbudili tiči, so tudi ciganji pobrali svoja kopita in potegnili jo po svetu, nazaj jih ni bilo več.

Tudi pozneje, v sredi tega veka, je poskusila vlada navaditi cigane rednega življenja, ter je zahtevala od deželnih vlad primernih nasvetov. Takrat so neki kot edino pomoč priporočili to, da bi se ciganom otroci jemali in v primerno odgojo dajali; pa to ni obveljalo, ker se ne vjema z ljudoljubjem in sedanjimi kulturnimi razmerami, in ker bi se bili utegnili ciganji maščevati s tem, da bi bili začeli zopet drugim otroke krasti, kakor nekdanj.

Morda se pa kaj tacega vendar dá doseči na drugem, milejšem potu. Da bi se ciganji silili, svojo deco v šolo pošiljati, na to še misliti ni. Prvič se cigan zmiraj po svetu vlačí, drugič bi nečedni ciganski otroci z drugimi po šolah ne mogli sedeti, ker bi jih ti med seboj ne trpeli (kakor na pr. vlaški otroci v Gorjancih, ki sami nimajo nobene šole, ne morejo hoditi v katoliško šolo na Suhoru, ker jih zavoljo nečednosti drugi med seboj ne trpé). Tedaj bi bilo iz ciganov sedanjemu veku primerne ljudi narediti le na ta način, če bi se za njihove otroke napravile posebne odgojevalnice, v katere bi ciganom otroke s silo jemali, če bi jih stariši ne hoteli prostovoljno dajati. Za take zavode bi ne bilo treba velikanskih novih poslopij, tudi ne posebnih učiteljskih moči, marveč napravili bi se prav poceni v poslopijih, katerih zdaj po vseh deželah kaj praznih stoji. Do 14. leta bi bil ciganski otrok v taki šoli, v kateri bi se moral pač res razen navadnih šolskih predmetov še kaj praktičnega učiti, da bi bil vsaj za poduk v ka-

kem rokodelstvu pripravljen; če bi bil bistra glava, bi potem še lahko više šel v šolah.

Ker imajo ciganji še poseben talent za glasbo (muziko), bi se jim morala dati prilika, tudi v tej stroki izobraziti se. Kedar bi iz takih šol bili izpuščeni, bi se najbrže ne poprijeli zopet ciganstva, ampak bi postali človeštvu koristni in odločili se za tak ali tak stan, posebno še, ker bi bili odvajeni vlačugarstva. — Se ve, da tu zopet nastane vprašanje: „kdo bo vse to plačal?“ Al če država vzdržuje tolike čete nepotrebnih vojakov in za nje daje toliko milijonov, bo uže za odpravo te tako hude nadloge kmeta dobila kje kake krajcarje in tudi kmet sam bo rad kaj dal, če bo le gotov si tega, da ciganov več ne bo videl.

To so misli članka, katerega smo mi le nekoliko posneli, pa pridjali še, kar se tiče naših slovenskih dežel. Naj pristavimo temu pa še dogodbo, katero smo pred kratkem brali po več listih in ki nekako čudno ilustrira izobraženje ciganov.

Bogata magjarska gospá je vzela lepo cigansko dekle seboj v Pariz ter jo tam dala izobraziti prav po više gosposki, da je bila po vsem za viši stan odgojena. Ko je bila stara 17 let, je nekega dne kar zmanjka, da se ni vedelo, kam je zginila. Čez nekoliko časa dobí gospá pismo iz Ogerskega, v katerem se jej mlada gospodična zahvaluje za vse prejete dobrote, pa jej naznanja, da je šla nazaj med svoje, ker ji cigansko življenje boljše vgaia, ko redno in obilno mestno, kateremu se nikakor ne bi mogla popolnem privaditi. „Goni naravo iz sebe z vilami, vendar se bo zopet vrnila“ — je latinsk pregovor, ki se najbolj vresničuje pri ciganih.

Zgodovinske stvari.

Meje dežele Kranjske v raznih časih.

(Dalje.)

Kranjska v prvi dobi srednjega veka.

Po prihodu Longobardov in Slovencev, in zlasti po zmagi Frankov, se namesti imenovanih dežel kažejo na novo ustanovljene pokrajine ali marke, ki imajo poprejšnje mejnike, in se le drugače zovejo. Istrija ali Istrijska marka (Marcha Istriae), ko je prišla v oblast Frankov za Karola Vélicege, se je še klicala po starem, segala je od morja do julskih planin, in oklepala razen isterskega polotoka še Kras, Vipavo in Pivko, kakor se kaže zlasti iz Oglejskih, pa tudi iz Tržaških in Frižinskih listin. Karnija pod Longobardi je postala Furlanija ali Friulsko vojvodstvo (Ducatus Forumjuli, Friuli); segala je od Taljamenta do julskih planin, in je v sebi imela tudi Tominsko stran z Istrijo vred. To razjasnujejo zlasti Oglejska pisma.

Karniola, večí del sama svoja poleg longobardske oblasti, se je zvati jela Kranj ali Krajna, tudi Kranjska ali Krajnska marka, ko je prišla pod Franke (Chreinmarcha, pagus Chreine, Kraina) in je segala od Hrušice in Triglava do Troján, in od Ljubljane do Ljubelja in Kranjske gore; oklepala je tedaj vso gorenjsko stran z Ljubljano, Vrhniko in Cerknico vred. To razjasnujejo stare Frižinske, Briskenske, Oglejske in druge listine.

Prejšnja Savia je bila po tem Slovenska stran, Vindska ali Posavska meja ali marka (Marcha Vinidorum) in je segala od Drave do Loškega Snežnika, od Ljubljane do Kolpe in Sotle; oklepala je tedaj južno Štajarsko, dolenjsko